

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาทางโลกนะ เวลาเขาเสียดสีกัน เห็นไหม ศาสนาเป็นยาเสพติด ศาสนาเป็นยาเสพติด แล้วมันเสพติดจริงไหมล่ะ ขอให้มันเสพติดให้ติดเถอะ เราอยู่ในป่าในเขานะ เราไปเจอพวกสหาย พวกสหายเขามาคุยกับเรา สหายเขามาคุยกับเรา ชาวบ้านเขามาคุยกับเรา เพราะเราชุดงค์ไป สหายบอกว่าเวลาเข้าไปในหมู่บ้านนะ ไปบอกชาวบ้าน บอกว่าพระนี่เป็นสมมุติ เหมือนกับเราเล่นลูกกัน เล่นหมอลำกันมันเป็นของสมมุติ พอสมมุติ ชาวบ้านกึ่ง แล้วชาวบ้านก็มาหาเรานะ เราบอกมัน บอกสหายก็เป็นของสมมุติ เวลามันมาหาเรอบอกว่ามันก็เป็นสมมุติ เราบอกสมมุติมันก็เป็นสมมุติ ตามความเป็นจริง

นี่พระนะ ถ้าพูดถึงไม่ได้บวชตามหลักโดยอุปัชฌาย์ โดยมีกฎหมายรองรับ นี่เลียนแบบ สงฆ์ ดิक्ขุณะ เป็นอาณานะ สมมุติที่มีกฎหมายรองรับ สมมุติมันก็เป็นความจริงของมัน แล้วศาสนาเป็นยาเสพติด อะไรมันเสพติดล่ะ มันเสพติดจริงหรือเปล่านั้น ถ้ามันเสพติดนะ ขอให้มันมีธรรมในหัวใจ แต่นี่มันเสพติดไม่ติดนะ ถ้าสมมุติมันก็จริงตามสมมุติ นั่นความจริงของมัน

นี่เราฟังธรรมๆ ฟังธรรมนี้เราตำลัทธิใหม่? เราไม่ตำลัทธิ เพราะอะไร เพราะอากาศ เราหายใจ ยิ่งอากาศบริสุทธิ์ เราหายใจยิ่งเต็มปอด คนเราหายใจไม่เต็มปอด มันอยู่ด้วยความทุกข์ยากนะ มันบีบคั้น ถ้าเราหายใจได้เต็มปอด มันเต็มปอด เห็นไหม นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะๆ ธรรมะมันคืออะไร

ธรรมะนี่ ฟังธรรมๆ ฟังธรรมวันหนึ่ง ๓ รอบ ๔ รอบ ฟังธรรมๆ นี่ฟังธรรมเพื่อประโยชน์กับเราไง ถ้าฟังธรรมเพื่อประโยชน์กับเรา ถ้าประโยชน์กับเรานะ มันตอกย้ำๆ มัน แต่ถ้ามันไม่เป็นความจริงนะ คูลี เวลาหลวงตาท่านพูด เห็นไหม นี่ตอกย้ำหัวใจเลสมัน ย้ำหัวใจเลสมัน หัวตอมัน เวลามันอยู่ในใจของเรา ภาวสวะ ตัวภพ ตัวภพนี้มันตัวเกิดของมัน ย้ำหัวมันไป ย้ำหัวมันอย่าให้มันโง่หัวขึ้นมา ถ้ามันไม่โง่หัวขึ้นมา เราก็คดโกงของเรา เราหายใจ เราก็สะดวกของเรา

นี่กิเลสมันอยู่ในใจของเรา เห็นไหม ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อตอกย้ำมันๆ ตอกย้ำมันให้มันเป็นความจริงกับเรา มันไม่สำคัญหรอก สำคัญธรรมๆ สำคัญมาจากไหน สำคัญนี้มันเป็นกิเลสที่เวลามันคิดกลับมา พอมันคิดกลับมา มันทำให้เราทำอะไรก็ไม่ได้ คุณสิ เวลาตั้งใจภาวนา ทุกคนตั้งใจภาวนานะ ตั้งใจมานะ เวลามาลแล้วขอให้มีความรุ่มเย็นเป็นสุขของใจ ถ้าใจมันสงบ มันสงบจริงๆ เวลาใจมันมีความสุข มันมีความสุขจริงๆ แล้วถ้าความสงบอย่างนั้นขึ้นมาแล้วมันพูดไม่ได้ไง มันพูดก็ไม่ออก มันบอกก็ไม่ถูก แต่มันรู้อยู่

แต่ถ้าเราแสวงหาของเรา เราทำของเรา เราจินตนาการของเราไป นี่ความว่างเป็นแบบนี้ จินตนาการไปแบบนี้ นี่กิเลสมันปั่นหัวเอา กิเลสมันปั่นหัวเอา เห็นไหม เวลาฟังธรรมแล้วสำคัญก็สำคัญอย่างนั้นไง สำคัญนี้จับต้นชนปลายสิ่งใดก็ไม่ถูก ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนั้นแหละ แล้วว่าปฏิบัติธรรมก็ไม่ได้ประโยชน์เลย แล้วก็ไปโทษนะ นี่เวลาเราอยู่บ้านอยู่เรือนเราก็มีความสุขความสบายพอสมควรนะ เวลามาวัดมาว่าทำไมมันบีบคั้นขนาดนี้ บีบคั้นขนาดนี้

นี่เวลาอยู่วัดอยู่ว่า เห็นไหม คุณสิ เด็ก เราปล่อยให้มันวิ่งเล่นตามธรรมชาติของมัน มันก็มีความพอใจของมัน เด็ก ลองบอกมันสิ พ่อแม่บอกให้มันทำงานนะ ตั้งกติกาให้มันนะ เด็กมันไปไม่เป็น จิตใจก็เหมือนกัน เวลามันอยู่ตามสะดวกสบายของมัน มันก็บอกมันอยู่บ้านอยู่เรือน มันก็มีความสุขของมันอยู่แล้ว พอมาวัดมาว่าทำไมมันอึดอัดขัดข้องไปหมดเลย

อึดอัดขัดข้องเพราะมันมีกติกาไง อึดอัดขัดข้องเพราะเราจะขอดูหน้ามันไง ขอดูหน้าหน่อยสิว่ากิเลสที่มันให้ร้ายเรา มันทำร้ายเราอยู่ในใจของเรามันหน้าตาเป็นอย่างไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกกิเลสมันร้ายๆ มันร้ายอย่างไร กิเลสมันร้าย เห็นไหม แล้วเวลาที่เราพอใจ กิเลสมันเอาเหยื่อมันมาล่อ นี่ชอบใจมันๆ ว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์ใจ

ถ้าเราบอกว่าเราฟังธรรมแล้วมันจะสำคัญ สำคัญธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า...ไม่มี ไม่มี เพราะอะไร เพราะเรากินอาหารอยู่ทุกวัน โลกนี้พร่องอยู่เป็นนิจ ไม่มีสิ่งใดเต็มเลย ถ้าไม่มีสิ่งใดเต็มนะ การฟังธรรม ฟังธรรมเพราะสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง คนที่ไม่เคยได้ยินงงนะ แต่ไอ้คนที่ได้ยินทุกวันๆ ได้ยินได้ฟังแต่ก็สงสัย

การฟังธรรมมันแก้ความสงสัย “ได้ยินแล้วมันเป็นจริงอย่างนั้นไหม มันจะเป็นอย่างนั้นจริงหรือเปล่า ทำแล้วมันจะได้ประโยชน์อย่างนั้นไหม แล้วมันจะเป็นความสุข เป็นความสุขได้จริงๆ”...ความสุขมันยังไม่รู้จัก มันสุขจริงๆ ไม่รู้จักจริงๆ เพราะความสุขของโลกมันเป็นสุขโดย

อามิสใจ มันสุขเวทนา สุขเวทนามันได้สัมผัสแล้วมันถึงมีความสุขของมัน แต่ความสุขโดยจิตสงบที่มันปล่อยางของมัน มันสุขอย่างไร มันไม่มีสิ่งกระทบ มันไม่เจียดด้วยอามิสใจ อามิสสินจ้าง จ้างให้เขามีความสุข จ้างเขา ทำเขา ให้เขาทำอะไร นี่อามิสสินจ้าง

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่มันทำนี่อามิส มันมีผลตอบแทนของมัน แต่ถ้าเวลามันพุทโธๆ มันไม่มีอามิส มันเป็นความจริงของมัน แล้วพอความจริงของมัน ใครไปเจออย่างนั้นไม่รู้เรื่องนะ นี่มันเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ บอกไม่ถูก มันเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ บอกไม่ถูก แต่นี่จริง แต่ถ้ามันยังเป็นอามิสอยู่เห็นไหม เพราะเราอยากได้ อยากมี อยากเป็น พออยากได้ อยากมี อยากเป็น เราก็มองเราเป็นแบบนั้นๆ นี่มันไม่เป็นความจริง

ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา เราต้องการหาความจริงแบบนั้น ถ้าหาความจริงแบบนั้นมันจะเป็นประโยชน์กับเรา เพราะมันมีความจริง ทุกคนมีพุทธะอยู่ในใจ ทุกคนมีจิตวิญญาณอยู่ในใจ แล้วจิตวิญญาณนี้เรียกร้องความช่วยเหลือจริงๆ นะ นี่จิตวิญญาณเรียกร้องความช่วยเหลือ เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นสัตว์เครื่องจักร เกิดเป็นอะไรต่างๆ ก็แล้วแต่ พอมันเกิดมามันเสวยภพชาตินั้น มันมีปฏิสนธิจิต จิตนี้มันเป็นตัวเกิด พอจิตเป็นตัวเกิดขึ้นมา แล้วสถานะครอบงำ คุณติ สถานะของสัตว์สัตว์มันต้องหาอยู่หากินของมันตามธรรมชาติของมัน สถานะของคน เราก็มองหน้าทีการงานของเรา เราก็มองปากกัดตีนถีบเพื่อสถานะของเรา นี่มันมีพุทธะอยู่ในนั้น

แต่มีพุทธะอยู่ในนั้น พอเราเกิดปัจจุบัน เราลืมไปไง เราลืมไป เรามองข้ามไป เรามองข้ามสิ่งที่มีค่าที่สุดนะ เรามองข้ามการเกิดและการตาย การเกิดเป็นมนุษย์นี่มีค่ามากที่สุด พอมีค่าที่สุดแต่พอเราเกิดเป็นมนุษย์ใช้ไหม เราก็มองปากกัดตีนถีบกิน เราก็มองหาสถานะของเรา เห็นไหม นี่มันมองข้ามตรงนี้ไป ถ้าเรามองข้ามตรงนี้ไป นี่ศาสนาสอนกลับมาที่นี้

ถ้าสอนกลับมาที่นี้...“คนเราต้องอยู่ต้องกิน คนต้องมีหน้าที่การงาน แล้วจะมาพุทโธอยู่อะไรกันทั้งวันๆ จะไม่ทำอะไรได้”...หาอยู่หากินนะ ถ้าเป็นธรรมนะ มีการเจือจางกัน เห็นไหม เศรษฐีสมัยพุทธกาลนะ ใครเป็นเศรษฐี ใครมีฐานะ เขาจะมีโรงทานอยู่หน้าบ้านของเขา ถ้ามีโรงทานอยู่หน้าบ้านของเขา นี่ใครทุกข์จนเข็ญใจ จะมีโรงทาน สมัยโบราณเขามีโรงทาน คุณติวัฒนธรรมไทยของเรา เมื่อก่อนจะมีโถน้ำตั้งอยู่หน้าบ้าน เราจะเสียดสละทาน ใครหิวกระหายมาขอให้ได้ดื่มขอให้ได้กิน เห็นไหม

นี่ก็เหมือนกัน เราต้องมีผู้มีกิน เราต้องชวนขายของเรา แล้วบวชเป็นพระมีผู้มีกินใหม่ มาสิ มาบวชเป็นพระ บวชเป็นพระ นี่ถ้าบวชเป็นพระ ปฏิญาณตนว่าเราเป็นศากยบุตรพุทธิโอรส เราจะต่อสู้กับกิเลส เราจะค้นหาสังขารธรรม นี่ประชาชนเขาส่งเสริมทั้งนั้นแหละ ประชาชนเขายกย่องสรรเสริญ เขาอยากให้คุณธรรมมา เพราะอะไร เพราะได้คุณธรรมสิ่งนี้มาแล้วให้บอกฉันหน่อย บอกฉันหน่อย บอกฉันบ้าง บอกชี้ทางให้หน่อย นี่มันอี๊ดอัดขัดข้อง มันไม่มีทางออก เห็นไหม จิตนี้เรียกร้องหาความช่วยเหลือ

ถ้าเรียกร้องหาความช่วยเหลือ ครูบาอาจารย์ท่านพยายามกระตุ้นสิ่งนี้ ที่มาฟังธรรมๆ ฟังธรรมให้มันย้อนกลับมา ให้เราย้อนกลับมาเห็นคุณค่าของเรา ให้ความรู้สึกอันนี้ไง ถ้าความรู้สึกอันนี้ แล้วเวลาเราทำหน้าที่การงานของเรา ถ้าความรู้สึกอันนี้มันไม่เสียคติ มันไม่โดนกิเลสบีบคั้น มันทำงาน เราสะดวกสบายไปหมดแหละ มันพอใจ เราทำตำแหน่งหน้าที่การงานใด เราก็ทำตำแหน่งหน้าที่การงานเต็มฐานะของเรา เราทำของเรา ทำดีได้ดี ทำดีคือดี ทำตามหน้าที่ของเรา ทำเสร็จแล้วก็คือจบ แต่ถ้ามันมีสิ่งใดเสียคติในใจ มันทำแล้วมันเรียกร้อง มันเป็นไปของมัน นี่ถ้าคนทำ เพราะใจมันเป็นธรรมใจ ใจเป็นธรรม เห็นไหม

นิ้วของคนมันยังไม่เท่ากัน การเกิดของมนุษย์สถานะแตกต่างกัน นี่คนเหมือนคน แต่คนไม่เหมือนกัน คนเหมือนคนนี่แหละ แต่อำนาจวาสนาของคนไม่เหมือนกัน ถ้าอำนาจวาสนาของเขา นี่อำนาจวาสนาคือโอกาสและจังหวะของเขา โอกาสและจังหวะของเขา มาถึงจังหวะของเขา เขาจะได้ประสบความสำเร็จของเขา เรานี้ปากกัดตีนถีบ ทำแล้วทำเล่ามันไม่ประสบความสำเร็จ เสียที ไม่ประสบความสำเร็จเสียที เราก็ทำของเรา

เพราะในสมัยพุทธกาล เห็นไหม กระทบไปอยู่ที่ริมทะเล แล้วลมมันพัดแรงมาก รั้งกระทบนั้นตกไปในทะเล กระทบนั้นเป็นพระโพธิสัตว์นะ ก็เอาหางไปจุ่มน้ำในทะเลแล้วขึ้นมาสะบัด เอาหางไปจุ่มน้ำทะเลแล้วขึ้นมาสะบัด จนเทวดาทนไม่ไหว เทวดาต้องแปลงกายมากุญกับกระทบ

“กระทบทำอะไรนะ”

กระทบบอกว่า “ลูก รั้งตกไปในน้ำ ตกในทะเล ลูกตกไปด้วย จะเอาลูกกิน”

“แล้วเอากินอย่างไรล่ะ”

“ก็จะเอาหางจุ่มน้ำทะเลขึ้นมาสะบัด เอาหางไปจุ่มน้ำทะเลแล้วขึ้นมาสะบัด”

“ทำไมล่ะ”

“ทำให้น้ำเหือดแห้ง เพื่อจะลงไปหาลูก”

ความเพียรของพระโพธิสัตว์ เห็นไหม จนเทวดาทนไม่ได้ เทวดาทนไม่ได้ นี่เอาลูกขึ้นมา คินให้ นี่อยู่ในธรรมบทนะ ในธรรมบท เวลาเวียนตายเวียนเกิด คนมีความมุ่งมั่นขนาดนั้น คุณ กระทบมันมีความคิดของมัน มันจะเอาหางมันจุ่มน้ำทะเลขึ้นมาสะบัดจนกว่าน้ำทะเลนั้นจะแห้ง มันคิดของมันได้อย่างไร นี่ไงพระโพธิสัตว์ไง พระโพธิสัตว์ที่มีความคิดดี เห็นดี ทำความดีไง แล้วเราก็คงมาเป็นมนุษย์ ถ้าเรามีความจริงใจของเรา หน้าที่การงานของเรา เราก็พยายามทำหน้าที่ การงานของเรา สัตว์มันยังมีความรู้สึกนึกคิดดีๆ ขนาดนั้น เราเป็นมนุษย์ทำไมเราน้อยเนื้อต่ำใจ ขนาดนั้น ทำสิ่งใดแล้วมันไม่ได้ผล ทำแล้วมันไม่ได้ตั้งใจ...ทำไปเถอะ ทำของเรา ทำหน้าที่การงานของเรา สิ่งที่ดีของเรา เราทำความดีของเรา

ถ้าทำความดีของเราละ ความดี เห็นไหม ถ้าตบะธรรมมันเกิด ใครๆ ก็ทนความดีอันนี้ ไม่ได้ ถ้าทนไม่ได้ นี่เราทำของเรา เพราะสิ่งใดละถึงเป็นอย่างนี้ เพราะเราพึงธรรม เราพึงธรรม มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะเรา ถ้าคนที่พึงธรรมนะ

เราเคยรู้คงดีไป เราเห็นเรื่องนี้มามาก เวลาไปทางอีสานนะ เขาบอกว่านี่ลูกศิษย์หลวงปู่ฝั้น ตั้งแต่อยู่กับหลวงปู่ฝั้นมานะ จะมิมีพรสพสมโภชเขาไม่เคยไปเลย เขาประพฤติตัวเขาดีกว่าพระ อีก เขาอยู่ในศีลธรรมของเขา เพราะอะไรล่ะ เพราะเขามีหลักใจของเขา นี่พอเขาพึงธรรมๆ ขึ้นมาแล้ว เขารักษาใจของเขาขึ้นมา ใจของเขามีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา เห็นไหม นี่ธรรมะมันให้ประโยชน์อะไรกับใคร ให้ประโยชน์นี้ ให้ธรรมชนะซึ่งการให้ทั้งปวง ให้ธรรม ให้ปัญญา ชนะซึ่งการให้ทั้งปวง ชนะซึ่งการให้ต่างๆ ทั้งหมด เพราะอะไร เพราะสอนให้คนเป็นคนดีใจ สอนให้คนเป็นคนฉลาดใจ สอนให้คนไม่เป็นเหยื่อใจ สอนให้คนไม่เป็นเหยื่อคนอื่น แล้วสอนคนอื่นไม่ให้ เป็นเหยื่อของตัวเองด้วย เพราะตัวเองกิเลสมันครอบงำอยู่ ตัวเองก็เป็นเหยื่อตัวเองใจ ตั้งสัจจะแล้ว ไม่ทำ ปรารถนาแล้วไม่ทำ อยากคิด คิดแล้วไม่ทำ แม้แต่กิเลสในหัวใจมันก็ยังเหยียบย่ำหัวใจอยู่ นี่ พึงธรรมๆ ตอกย้ำ

เราโดนคนอื่นหลอกหลวง เราก็เสียใจพออยู่แล้ว เพราะใครๆ ก็หลอกหลวงเรา แต่เราเจตนาตั้งปรารถนาของเราจะทำคุณงามความดีของเรา ถ่มลูกคลุกกลานไปหมดเลย นี่แพ้ตัวเอง แม้แต่ตัวเองก็โดนมันหลอก แล้วใครจะช่วยใครล่ะ

เราต้องช่วยตัวเรานะ เห็นไหม นี่จิตใจเรียกร้องความช่วยเหลือจริงๆ แล้วธรรมะนี้ช่วยได้ แต่ถ้าทางโลก ทางโลกนะ มันเป็นวิชาชีพ ปฏิเสธไม่ได้หรอก นี่เขาเรียกคุณภาพชีวิต ถ้าคุณภาพชีวิตอย่างนั้น คุณภาพชีวิตเราก็ต้องเวียนตายเวียนเกิดใช้ใหม่ แต่ธรรมะนี้ ธรรม คุณภาพของธรรม ถ้าจิตนี้ จิตใจเราสัมผัสธรรม จิตใจเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้วมันเป็นธรรมขึ้นมา มันรู้ของมันเองนะ

พอมันรู้ของมันเอง อะไรเกิด อะไรตาย การเกิดและการตายโกหกทั้งนั้น ของโกหก เพราะจิตมันไม่เคยตาย ถ้าสิ่งที่ไม่เคยตายนะ มันเปลี่ยนสถานที่เท่านั้นเอง ในเมื่อมันไม่เคยตายแล้วไปไหนไปไหนกับอะไร เราไปไหนไปไหนกับอะไร เราไหนไปไหนกับอะไร

นี่เพราะเราไปไหนไปไหน เพราะเรากลับตรงนั้นใช้ใหม่ เราถึงต้องหาสิ่งใดมาสำรองไว้เพื่อความมั่นคงของชีวิต เพื่อความมั่นคงของชีวิต ชีวิตมันมั่นคงขนาดไหน ถ้าชีวิตนี้มันมีธรรม ความมั่นคงของมันมั่นคงมาจากอะไร? มันคงจากมีปัญญานี้ไง เราจะเผชิญกับทุกวิกฤติในชีวิตได้หมดเลย ไม่มีอะไรเป็นวิกฤติ สิ่งใด ปัญหามีไว้ให้แก้ นี่ปัญหามาสิ่งใดเราก็แก้ของเราได้ แล้วเวลาเรานั่งสมาธิภาวนา เวลาเวทนา มันเกิด นี่ปัญหาเกิดแล้ว เวลามันหงุดหงิดนี่ปัญหาเกิดแล้ว เวลาสิ่งใดมันเกิดขึ้นมา ปัญหาเกิดแล้ว นี่เขามีไว้ให้แก้ เวลางานข้างนอกแก้ได้หมดนะ บริหารจัดการได้หมดเลย แต่งานในใจแก้ไม่ได้ บริหารไม่ได้ ควบคุมดูแลไม่ได้ แล้วทำอย่างไรล่ะ

นี่ไง ฟังธรรมๆ ตอกย้ำมันๆ ตอกย้ำหัวกิเลสไง ตอกย้ำหัวกิเลส ตอกย้ำไอ้กิเลสในใจนี้ ตอกย้ำมันลงไป ตอกย้ำมันลงไป ให้สังขารมันโผล่หัวขึ้นมา ถ้าธรรมโผล่ขึ้นมา หน่อของพุทธรูปเกิดในหัวใจของเรา ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต เราทำของเราอย่างนี้ เราทำเพื่อเป็นประโยชน์นี้ฟังธรรมๆ ไม่สำคัญหรอก ฟังธรรมวันละ ๓ รอบ ๔ รอบ นี่จะสำคัญธรรมแล้ว...ไม่สำคัญ เขาว่าศาสนาเป็นยาเสพติด ให้มันเสพติดให้ติดเถอะ

ถ้าเสพติดให้ติด ไอ้ยาเสพติดนั้นมันเสพติดเพราะมันต้องการของมัน มันบีบคั้น เพราะขาดมันต้องการ จิตใจมันต้องการ แต่ถ้าเสพติดธรรม เสพติดธรรมคนมันจะเป็นคนดี คนมันจะอยู่ในศีลในธรรม คนมันจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ให้มันติด เสพให้มันติด มันไม่ติดต่างหากล่ะ

นี่กิเลสมันเสียดสี เวลากิเลสเสียดสี ครูบาอาจารย์ไม่มีหลักนะ เราจะแก้สิ่งนี้ได้ แต่ถ้าครูบาอาจารย์มีหลักนะ เหตุและผลเป็นธรรม ในเมื่อสังขารมันเหนื่อโลก มันครอบงำทั้งหมดทั้ง ๓ โลกธาตุ จะมีอะไรเหนื่อมัน จะเอาอะไรมาเสียดสี จะไปเสียดสีกับพวกเรา เสียดสีกับพวกเรา พวกเราไม่มีหลักใจใจ เขาเสียดสีมาก็ เออ! น่าจะใช่ เออ! น่าจะจริง...เสร็จ เรียบร้อย

แต่ถ้ามันมา ชัดมันเลย นี่ถ้ามันเป็นความจริง มันเป็นความจริงใจ จริงตามสมมุติ มันสมมุติจริงๆ แต่มันจริงตามสมมุติ สมมุติมันมีของมันอยู่ จริงตามสมมุติ จริงตามบัญญัติ จริงตามวิมุตติ ถ้ามันวิมุตติขึ้นมา มันสิ้นของมัน มันเป็นไปของมัน มันจริงทั้งนั้นแหละ แต่จริงอย่างหยาบจริงอย่างกลาง จริงอย่างละเอียด จริงอย่างไร

ถ้าจริงอย่างนั้นก็จริงแบบโลกๆ ถ้าจริงตามธรรม จริงตามธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคตนะ แต่ของเรา มันก็หัวใจนี้ หัวใจยกพ้นออกไปจากโลก ถ้ายกพ้นออกไปจากโลก นี่เราแสวงหาสิ่งนี้กัน

เรามีสิทธิเสรีภาพนะ ทุกคนเกิดมามีปฏิสนธิจิต ถ้าไม่มีจิตก็คือไม่มีชีวิต เพราะมีจิตมันถึงมาปฏิสนธิ มันถึงมาเกิด ถ้าของมันมีอยู่ ทำไมเราไม่ค้นคว้า ทำไมเราไม่แสวงหา แล้วเราไปทำอะไรกันอยู่ ถ้าเราทำสิ่งนี้ นี่ฟังธรรมตอกย้ำให้ชีวิตมีคุณค่า ให้เราไม่ประมาทเล่นเล่อกับชีวิต ไม่ให้เราไหลไปตามมันใจ แต่เราจะเป็นคนที่บังคับบัญชา เป็นคนที่พยายามจะชักนำให้ชีวิตของเรามันขึ้นฝั่ง ให้ขึ้นฝั่ง ให้เข้าสู่ธรรม

เราเกิดมาเป็นชาวพุทธนะ เกิดมาพบพุทธศาสนา แล้วศาสนาถึงพุทธกาล ครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติไปเป็นธรรมประเสริฐขนาดนี้ เราจะทำอะไรเพื่อเรา เพื่อเรา ไม่ใช่เพื่อใคร เพื่อหัวใจดวงนี้ เอวัง